

І.П. Мозговий

Сумський державний педагогічний університет

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА МИНУЛОГО: НАЦІОНАЛЬНІ Й МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ВИМІРУ

Ключові слова: спадкоємність, культурна спадщина, культура, успадкування, цінності.

Важливі зміни, які останнім часом відбулися у всіх сферах нашого суспільства, передусім у духовно-культурній, зумовили, незважаючи на всю їхню суперечливість, кардинально нову ситуацію як в Україні, так і на всьому пострадянському просторі. Вони поставили на порядок денний складні питання переосмислення принципів спадкоємності в розвитку культури, освоєння глибинних пластів заради подальшого прогресу людства. То ж нині у свідомості наших громадян усе виразніше простежується прагнення і глибшого розуміння витоків сучасної духовності, ширшого включення здобутків спадщини минулого в кругообіг “працюючих” цінностей. І цей процес є актуальним з кількох точок зору.

Сьогодні практично не викликає сумніву теза про те, що знання минулого дає змогу краще зрозуміти сьогодення і передбачити майбутнє. Тож обізнаність у минулому завжди актуальна. Зокрема, минуле цікавить нас щодо здатності його результатів слугувати подальшому духовно-культурному розвитку українського народу. Щодо цього цінності далекої давнини набувають нового життя. Звичайно, в широкому розумінні будь-яка історична культура сучасною тільки потенційно. Щоб вона стала “сучасною” реально, мають бути наявними щонайменше дві обставини: а) відповідні соціальні потреби; б) відповідний матеріал для успадкування. Сила культурної традиції в тому полягає, що сукупність її компонентів може зберігатись невизначено довго, насіння, що свого часу з’явилося в ній, може прорости, як тільки для цього з’являться необхідні умови.

Прогрес людства в цілому, у тому числі культурний, неможливий без забезпечення спадкоємності як зв’язку між різними етапами і ступенями розвитку. У духовній сфері спадкоємність виражає нерозривну єдність процесів вивчення, аналізу та освоєння (успадкування) тих ідей і вчень минулого, що є вихідним матеріалом для подальшої творчості. Отже, спадкоємний аспект проблеми культурної спадщини передбачає вирішення питання: що і як з минулого може бути поставлене на службу майбутньому.

Оскільки культурна (духовна) спадщина минулого, що постає як сукупність культурних цінностей, які дісталися людству від минулих епох, які критично освоюються, розвиваються і використовуються в контексті

конкретно-історичних завдань суспільного прогресу, акумулює час і соціальний досвід попередніх поколінь, її освоєння дає змогу глибше пізнати витoki й зміст культурних явищ сьогодення, усвідомити перспективи подальшого збагачення культури. Тому на кожному новому етапі свого розвитку суспільство вибирає з анналів духовності насамперед те, що співзвучне думкам і почуттям сучасників, здатне працювати на майбутнє.

Успадкування цінностей інших культур відбувається як “по вертикалі” (з культурних пластів минулого), так і “по горизонталі” (з пластів співіснуючих культур). Щодо цього культурна спадщина постає як жива культура, оскільки реально працює в царині виховання нової людини, її багатих духовних здобутків. Завдяки цьому відбувається нове “прочитання” запозичуваних цінностей, які не суперечать культурній самобутності.

Поглиблене вивчення закономірностей функціонування духовної сфери невіддільне від створення умов для забезпечення безперервності духовно-культурної традиції. Ураховуючи те, що на культурному процесові особливо негативно відбивається нерозуміння характеру взаємодії між традицією (тобто зв'язком із раніше досягнутим) і новаторством (творчістю на основі успадкованого), важливо уникнути як сліпого наслідування й догматизму, так і спроб побудови нової культури без опори на теоретичний і практичний досвід попередніх поколінь. У зв'язку з цим без засвоєння і переосмислення культури минулого неможливі ні глибоке розуміння культурних явищ, сьогодення, ні об'єктивна уява про засоби збагачення культури, звернення до теоретичної спадщини давнини ніколи не втрачало своєї актуальності.

Keywords: continuity, cultural heritage, culture, inheritance, values.